

Recencë e librit «Shoqëria Periferike» i Artan Fugës

Blerta Hyska

Jemi në Shqipërinë e viteve të tranzicionit, kështu është quajtur kjo periudhë që nisi pas rënies së sistemit komunist në fillim të viteve '90 dhe vazhdon ende pas 17 vitesh të gjatë dhe të dhimbshëm. Ndryshimet kanë qenë të pashmangshme, sistemi ekonomik dhe shoqëria kanë pësuar transformime të shumëllojshme. Jeta politike ka qenë herë e tensionuar herë e qetë, por gjithmonë e turbullt dhe politikëbërësit kanë pasur gjithmonë një vështrim tepër të ngushtë drejt së ardhmes. Ngjarjet në rajon kanë pasur jo pak ndikim. Shqipëria ka nënshkruar Marrëveshjen e Stabilizim Asociimit, që është hap i parë i rëndësishëm drejt anëtarësimit në Bashkimin Evropian. Sfida është e rëndësishme, por nisur nga diferenca midis gjendjes aktuale dhe asaj të kërkuar, dita e anëtarësimit duket larg.

Shoqëria shqiptare vazhdon të jetë në tranzicion, kjo është fjalja që dëgjohej prej vitesh në diskursin politik kombëtar dhe ndërkombëtar. Por është e vështirë të kuptohet në këto ditë nëse fjala tranzicion do të thotë fazë kalimtare drejt një faze tjetër, (e shprehur si më e mirë) apo më tepër si një ngërç i gjithanshëm që ka paralizuar gjithë jetën e vendit? Është vështirë të pranohet, por më tepër situata e tanishme meriton emërimin e dytë. Dhimbjet e mëdha kërkojnë mjekim të fortë, thuhet në një proverb, por para se të nisë mjekimi, duhet kuptuar ku është dhimbja, ku është e keqja. Gjithë amullia që kaploi shoqërinë dhe gjithë proceset që ndodhën: eksodet rurale, emigrimi masiv, ndryshimi i marrëdhënieve ekonomike dhe sociale, ndryshimet politike, janë konsideruar aty-këtu zhvillime normale të tranzicionit, çmimi që duhet paguar për të pasur një jetë më të mirë. Por sakrificat vazhdojnë nga brezi në brez, pa kuptuar qëllimin, pa kuptuar ku po shkohet dhe çfarë duhet të arrihet.

I shkruar në fillim të viteve 2000, libri «Shoqëria periferike», nga profesor Artan Fuga, ngre mjaft pyetje dhe shtron çështje që nuk kanë pasur vëmendjen që meritojnë për nga rëndësia. Libri mund të konsiderohet si një prej analizave më profesionale dhe objektive të problemeve të tranzicionit në Shqipëri. Ai është jo vetëm një shikim kritik, por edhe një analizë e hollësishme e disa prej dukurive më të rëndësishme të këtyre viteve të fundit. Të analizosh shoqërinë shqiptare, që pas rënies së komunizmit i ngjet një kaosi, është një sfidë e vërtetë. Ndryshimet politike janë shoqëruar me ndryshime në shtresëzimin e shoqërisë, të traditave, të formave të bashkëveprimit në shoqëri. Brezi i rritur i viteve '90 duhet të kalojë krizën e ndryshimit të regjimit, të orientohet në botën e re, ku rregullat kanë vështirësi të zbatohen, kurse më të rinjtë, në kushtet e mungesës së çdo shtrëngimi, e kanë të vështirë të gjejnë veten e tyre, të vendosin piketa të forta personale dhe shoqërore. Profesor Fuga analizon disa nga proceset politike, sociale dhe ekonomike me të cilat u përball shoqëria shqiptare dhe përpiqet të shpjegojë ndikimin e tyre jo vetëm në lidhje me njëri-tjetrin, por edhe me gjendjen politike dhe shoqërore në përgjithësi. Kështu, transformimet politike, transformimet ekonomike, reformat për tokën, për privatizimin, ndryshimi i shtresëzimit të shoqërisë shqiptare, emigracioni dhe ndikimi i tij, eksodi rural, janë vënë në lidhje me kulturën politike dhe sjelljen elektorale. Më tepër se një analizë sociologjike, libri është një analizë shumëplanëshe e raporteve midis ndryshimeve social-ekonomike dhe zhvillimeve politike. Në qendër të analizës është koncepti i periferisë, filli drejtues që do të udhëheqë veprimin me koncepte të tjerë. Ashtu siç pohohet edhe nga autori, libri është një studim mbi marrëdhëniet midis ndryshimeve në zonat rurale dhe urbane të Shqipërisë dhe transformimeve politike të vendit gjatë tranzicionit të tij postkomunist. Kjo është linja kryesore dhe përreth saj zhvillohen linja të tjera, shpjegohen lidhje të tjera dhe faktorë të tjerë hyjnë në veprim. Analizimi i proceseve politike dhe ekonomike është i hollësishëm, i pajisur me fakte e

statistika, por aspak monoton. Konceptet janë të qartësuarra dhe të përcaktuara që në fillim, çka e bën më të kuptueshëm argumentin.

Në pjesën kryesore të librit analizohen marrëdhëniet dhe ndryshimet në botën rurale, efektet e reformave agrare dhe të privatizimit, çfarë mesazhesh klasa politike donte të përcillte dhe si u interpretuan këto nga fshatarësia, dhe më pas si u interpretua përgjigjja e elektoratit nga klasa politike. Autori do të tregojë se sa realiste dhe të bazuara ishin reformat e ndërmarra në fillim të viteve '90, në kushtet në të cilat ndodhej shoqëria fshatare dhe në gjendjen e vështirë sociale dhe ekonomike në të cilën ndodhej i gjithë vendi. Qëllimi është të tregohet se ka patjetër një lidhje midis ndryshimeve shoqërore në zonat rurale dhe sjelljes politike, dhe si e gjitha kjo përcillet dhe ndikon në jetën politike të vendit. Për të bazuar teorikisht mendimin e tij, autori përdor metodologjinë e një analize të mirëfilltë sociologjike duke iu referuar, kur është e nevojshme, autorëve të tjerë të sociologjisë politike. Përdorimi i të dhënave statistikore jo vetëm e ndihmon autorin për të shpjeguar e mbështetur argumentet, por edhe për të kuptuar faktet dhe shtrirjen e pasojave. Libri është i ndarë në 7 kapituj të strukturuar rreth tematikës kryesore. Disa nga termat çelës të kësaj tematike janë: «shoqëria periferike», «ristrukturim i zonave rurale», «modernizim», «demokratizim» «eksod rural», «sjellje politike», të lidhur me njëri-tjetrin për t'i shërbyer tematikës

Problematika përqendrohet në proceset që kanë shoqëruar tranzicionin, jo vetëm të shumtë në numër, por edhe mjaft komplekse. Shstrukturizmi i pjesëve përbërëse të shoqërisë shqiptare ishte i pashmangshëm. Demokratizimi kërkonte sakrificë dhe reforma radikale. Një prej problemeve ende të pazgjidhura është ai i rikthimit të pronave dhe pasurive ish-pronarëve. Një seri ligjesh dhe masash ligjore janë adoptuar nga qeveria, si edhe miratimi i Kushtetutës. Qëllimi i autorit është të tregojë se çfarë sfidash qëndrojnë në të vërtetë pas gjithë kësaj. Çfarë interesash politike janë në lojë që diktojnë këto apo ato politika? Po vetë konteksti politik, social, ekonomik në të cilin ndodhet shoqëria shqiptare, çfarë sinjale i çon ligjvënësve dhe zbatuesve të ligjit? Cili është roli i sistemit politik-ekonomik që mbizotëroi shoqërinë shqiptare për 45 vjet, dhe si ndikon trashëgimia e tij në proceset e tranzicionit? Gjithashtu, nuk është lënë pa marrë parasysh ndikimi i faktorëve të jashtëm, situata në Ballkan dhe më gjerë. Qëllimi i autorit është të tregojë se për të gjetur shkaqet e ndodhive, duhen kërkuar lidhje midis shumë faktorëve, ata duhen vendosur në veprim me njëri-tjetrin, dhe jo të merren të veçuar. P.sh., kur analizohet sjellja elektorale e fshatarëve, analiza përmban jo vetëm elementë të jetës karakteristike të fshatarit që motivojnë këtë apo atë sjellje politike, si p.sh. lidhja me tokën, natyra psikologjike e fshatarit, por shkohet edhe më tej, në kulturën politike, në trashëgiminë politike dhe kulturore që përmban figura e fshatarit shqiptar.

Më tepër se një orvatje për të gjetur shkaqet e ngjarjeve dhe për të gjykuar fajtorët, apo për të ndarë të mirën nga e keqja, ky libër është një përpjekje për të treguar para lexuesit se tranzicioni nuk është fatalizëm, ka një shpjegim të bazuar në analizën sociologjike për të gjithë dukuritë nëpër të cilat ka kaluar shoqëria shqiptare gjatë këtyre viteve. Koha nuk mund të kthehet pas, por sociologjia politike ka treguar se disa sjellje politike janë të kthyeshme, edhe pse varen ngushtësisht nga faktorë të tjerë. Nëse disa sinjale të dukshme injorohen herë pas here, pasojat mund të jenë të mëdha. Megjithatë, libri «Shoqëria periferike» nuk kërkon të «ndriçojë» politikëbërësit, por të bëjë të kuptojë për çdo lexues se cilët ishin faktorët më me peshë që vulosën ndryshimet politike dhe sociale në këto vite tranzicioni dhe ndoshta kështu të mund të gjejë përgjigje për «pse-të».

